

EL QUE EL MAR AMAGA

Pròleg

Maria Montserrat Sala, Francesc Peters, Cèlia Marrasé i Marta Estrada (editors)

El mar ha estat una font de recursos, principalment aliments, per a la humanitat ja des de l'edat de pedra. Cap a l'edat mitjana va augmentar l'ús comercial del mar, al principi limitat a les àrees costaneres i després ja amb desplaçaments creuant oceans. I, des de finals del segle XIX i sobretot a partir de mitjans del segle XX, s'ha incrementat molt l'ús del mar també per a l'oci i la recerca. Avui, al segle XXI, el mar ens segueix aportant tota una sèrie de beneficis als humans, en forma de recursos, però també culturals i de regulació climàtica.

Els recursos marins que aprofitem són principalment en forma d'aliments, entre altres peix, marisc i algues, però l'oceà és també un tresor on podem trobar molècules que ens ajuden a curar malalties, són útils en cosmètica o milloren la nostra qualitat de vida. A més a més, el mar és font d'energia, com l'eòlica o la mareomotriu, i de recursos minerals, ja que se n'extreuen metalls, gas i petroli. Tot i que no sembla tan tangible, el mar ha tingut un paper important en el manteniment de la identitat de cultures costaneres, a través de les seves festes o la seva gastronomia i de l'imaginari col·lectiu general de la nostra societat. Aquesta societat que, des de mitjans del segle XX, ha trobat en el mar i les zones costaneres espais per realitzar activitats de lleure (banys d'aigua i sol, pesca i navegació recreatives, busseig i moltes més) que han derivat en activitats turístiques de caràcter massiu.

A escala planetària, els oceans tenen un paper fonamental com a reguladors del clima, ja que, a més de distribuir calor a través dels corrents, fan d'embornal del principal gas d'efecte hivernacle, el CO₂, que és captat de l'atmosfera i transferit a capes fondes de l'oceà. Però l'oceà és també destí final, intencionat o no, d'una gran part dels residus i contaminants produïts a terra per l'activitat humana. Malauradament, aquesta activitat afecta de manera negativa els ecosistemes marins. Segons el Programa de les Nacions Unides per al Medi Ambient (PNUMA) existeixen tota una sèrie d'impactes d'origen humà sobre els oceans, i el 41 % de la superfície marina es veu afectada per més d'un d'aquests impactes. Els principals im-

pactes són l'acidificació dels oceans i l'emblanquiment dels coralls per l'augment de temperatura, l'increment d'algues tòxiques, meduses i espècies invasores, la pèrdua de la biodiversitat i d'hàbitats, la sobreexplotació d'espècies d'interès comercial, la contaminació química i per plàstics i la pujada del nivell del mar. Es preveu que aquests impactes augmentin amb l'increment de la població, que s'espera que arribi fins a nou mil milions el 2050. Això ha portat les Nacions Unides a proclamar el Decenni de les Ciències Oceàniques per a un Desenvolupament Sostenible, 2021-2030 (oceandecade.org). L'objectiu és potenciar la recerca marina per predir les conseqüències dels canvis i dissenyar estratègies de mitigació i adaptació. Per sort, cada vegada més, la societat es preocupa per l'estat de conservació del medi ambient i està conscienciada a actuar per millorar-lo, ja que finalment repercuteix sobre el propi benestar. Iniciatives com la recollida de plàstics a les platges o les protestes per revertir l'estat de moltes platges a estadis més naturals o per prevenir construccions desenfrenades al litoral català són cada cop més freqüents.

Malgrat la impressionant adquisició de coneixement del medi marí que hem aconseguit en l'últim segle i l'evident ús i abús dels ecosistemes marins per part de la nostra societat, els mars i oceans continuen sent uns grans desconeguts. Es pot dir que a casa nostra molts veuen el mar simplement com una superfície de colors grisos, verds i blaus trencada per un onatge variable. En realitat és un medi amb un volum impressionant, que canvia contínuament tant de manera regular com puntual per episodis més o menys importants, i amb paisatges tan diversos com ho poden ser els terrestres, però ferhi observacions exhaustives és tècnicament, logísticament i econòmicament molt complicat. Dins d'aquest medi hi conviuen i interaccionen organismes amb mides que van de dècimes de micròmetre a desenes de metres, cadascun amb particularitats pròpies. En aquest volum hem volgut aixecar la catifa d'aquesta superfície i oferir llambregades sobre la diversitat i els processos que passen al mar, tots ells de cabdal importància per al funcionament del planeta.